

УДК 336.764

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ЇХ ФОРМУВАННЯ

Павленко О.П., Бурсук Г.Ю.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

У статті розглянуто визначення сутності поняття «оборотні активи», проаналізовано класифікацію оборотних активів та основи організації фінансового аналізу оборотних активів. Також у статті обґрунтовано важливість оптимізації джерел формування оборотних активів на сільськогосподарських підприємствах. Надано рекомендації для удосконалення структури оборотного капіталу, покращення його ефективного використання на сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: активи, оборотні активи, оборотні кошти, показники ефективності використання оборотних коштів, фінансовий стан, поточні активи.

Постановка проблеми. В ринкових умовах економіки особливо важливого значення набувають проблеми формування та аналізу оборотних активів. Будь-яке підприємство має функціонувати на основі економічних розрахунків щодо джерел формування майна та його використання, визначення витрат, доходів та прибутку, оцінки привабливості суб'єкта господарювання. В процесі трансформації економічних відносин в Україні, кризових явищ важливого значення набуває мобілізація якісно нових джерел росту ефективності виробництва. Особлива роль у виконанні цього завдання належить ефективному використанню оборотних активів.

Аналіз забезпеченості підприємств власними оборотними активами дає можливість оцінити

спроможність створювати необхідні для виробництва і реалізації продукції запаси сировини, матеріалів, інші виробничі запаси, перехідні запаси незавершеного виробництва, готової продукції, вкладати певну суму коштів у сферу розрахунків. У сільськогосподарських підприємствах проблемі планування, обліку й аналізу оборотних коштів не приділяється належної уваги. Оборотні активи практично не нормують, звідси і труднощі з їх аналізом. Усе це свідчить про необхідність концентрації уваги вчених, фінансових працівників підприємств на питаннях нормування, обліку й аналізу оборотних активів, виробленні конкретних напрямів його вдосконалення. Дослідження принципів раціональної організації оборотних коштів, а також пошук резервів

покращення їх використання становлять в даний час значний інтерес для виробничих підприємств, організацій і банків, оскільки вони виступають об'єктами кредитування.

Отже, аналіз практики формування джерел оборотних активів у сільському господарстві свідчить, що робота із встановленням науково обґрунтованих норм і нормативів у досліджуваній галузі потребує істотного покращення. Економічно обґрунтований, системний аналіз та формування джерел оборотних активів дадуть підприємству змогу правильно орієнтуватися в усіх питаннях, пов'язаних із функціонуванням оборотного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання аналізу і контролю оборотних активів певною мірою досліджені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених економістів: В.Г. Андрійчука [1, с. 624], Г.І. Кіндрацької [2, с. 440], О.І. Кононенко [3, с. 208], М.Я. Коробова [4, с. 378], Ю.Я. Литвина, М.Й. Маліка [5, с. 153], Є.В. Мниха, Н.В. Тарасенко [6, с. 485] та інших.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених проблемам аналізу і контролю оборотних активів та їх значну практичну цінність, концептуальні засади і методичні принципи, теоретичні аспекти комплексної системи управління ними потребують подальшого вивчення. В економічній літературі досі немає єдиного підходу до визначення суті, складу та аналізу структури оборотних активів, не проведено їх глибокого комплексного дослідження та механізму формування їх за джерелами.

Мета статті. Метою дослідження є обґрунтування необхідності системного аналізу і оптимізації джерел формування оборотних активів сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до П(С)БО 2 оборотні активи представляють собою грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Отже, до оборотних коштів (поточних активів) відносяться засоби, які інвестовані підприємством в поточні операції під час кожного операційного циклу, який характеризує проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг.

До складу оборотних коштів входять:

1) грошові кошти (готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання);

2) короткострокові фінансові інвестиції (високоліквідні активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора та вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості);

3) дебіторська заборгованість (сума заборгованості юридичних та фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів на певну дату).

На законодавчому рівні також визначені основні показники, за якими здійснюється оцінювання

ефективності використання оборотних активів підприємства. Таким чином, Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [8] передбачено розрахунок показників ефективності формування та використання оборотних активів в складі показників фінансової стійкості. Зокрема, виокремлюють коефіцієнт забезпечення власними засобами; оборотність коштів у розрахунках, обороти; час обороту коштів у розрахунках, днів; оборотність запасів, оборотів; час обороту запасів, днів; час обороту кредиторської заборгованості, днів; тривалість операційного циклу; тривалість фінансового циклу; коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості; оборотність власного капіталу; оборотність сукупного капіталу; коефіцієнт стійкості економічного росту; поточна платоспроможність.

Аналіз оборотних активів пропонується проводити за показниками ділової активності. Окремі з авторів, подають ще показники рентабельності. Зокрема, С. Ф. Покропивний і багато інших економістів для аналізу ефективності використання оборотних засобів пропонують розраховувати показник рентабельності оборотних засобів як відношення прибутку від реалізації продукції до розміру оборотних засобів [7, с. 286].

Варто під оборотними активами розуміти частину активів підприємств у вартісному виразі, яка в процесі кругообігу набуває функціональної форми оборотних виробничих фондів і фондів обігу. У своєму русі оборотні кошти проходять послідовно три стадії: грошову, виробничу і товарну. Основними завданнями аналізу оборотних активів є:

- виявлення резервів підвищення ефективності їх використання та прискорення обертання;
- виявлення змін в складі та структурі оборотних активів в динаміці;
- оцінювання рівня ділової активності підприємства;
- визначення джерел фінансування оборотних активів в сучасних умовах;
- визначення потреби в додаткових коштах для фінансування оборотних активів;
- розрахунок частки ліквідних, швидко-, та повільно ліквідних активів;
- виявлення факторів впливу на показники оборотності оборотних активів та їх негативну зміну;
- розробка управлінських рішень та їх реалізація.

Аналіз оборотних активів повинен здійснюватися у певній послідовності:

- 1) визначення цілей, що повинні переслідуватися у процесі аналізу;
- 2) обрання методів, прийомів і способів діагностики оборотних активів;
- 3) вибір джерел інформації та систематизація отриманих даних;
- 4) аналіз складу та структури оборотних активів в динаміці;
- 5) аналіз оборотних активів у розрізі окремих видів;
- 6) розрахунок та оцінка показників ефективності використання оборотних активів;

7) проведення факторного аналізу показників ділової активності;

8) визначення частки вартості оборотних активів об'єкта досліджень у вартості оборотних активів галузі, регіону, країни в цілому.

На початковому етапі визначаються основні цілі, що повинні бути досягнуті у процесі аналізу. До пріоритетних цілей належать: виявлення резервів підвищення ефективності використання оборотних активів і розробка управлінських рішень; визначення стану використання оборотних активів, для встановлення рівня фінансового стану, інвестиційної привабливості кредитоспроможності підприємства; формування висновків щодо використання майнових цінностей підприємства та інше.

У процесі аналізу оборотних активів варто застосовувати як формалізовані, так і неформалізовані методи.

До формалізованих методів належать: факторний (застосовується у процесі визначення впливу факторів на зміну вартості оборотних активів та ефективності їх використання), математичний (застосовується у процесі використання прийомів елімінування для визначення кількісного впливу факторів на коефіцієнти оборотності оборотних активів), статистичний (використовується кореляційно-регресійний аналіз для прогнозування майбутніх обсягів оборотних активів та показників ефективності їх використання), фінансово-економічний (розрахунок коефіцієнтів ділової активності), економіко-математичне моделювання (застосовується при побудові моделей планування оборотних активів на основі якісної діагностики їх обсягу та складу).

Неформалізовані методи носять суб'єктивний характер і побудовані на логічному мисленні та творчому підході особи, що здійснює діагностику. До неформалізованих методів належать експертний, соціологічний, морфологічний, рейтинговий, моніторинг, логічне моделювання, фундаментальний. Основними джерелами інформації для діагностики оборотних активів є фінансова звітність підприємства (баланс, звіт про фінан-

сові результати, примітки до фінансової звітності) і бухгалтерські документи, у яких відображається надходження та використання (переведення у виробництво) запасів, наявність, списання та погашення дебіторської заборгованості, виписки із банківських рахунків про обсяги коштів. Інформація, відображена у звітності, потребує систематизації за часом і рівнем важливості та достовірності.

Для прийняття управлінських рішень найбільш достовірним є проведення аналізу як мінімум за 5 попередніх років. Важливим аспектом є проведення аналізу структури оборотних активів у динаміці, що дозволяє отримати інформацію про дольову участь абсолютно ліквідних, повільноліквідних та швидколіквідних активів в складі оборотного капіталу. Аналіз змін оборотних активів у динаміці передбачає їх детальний аналіз залежно від розподілу на певні види. Розподіл оборотних активів відображено в табл. 1.

Аналіз оборотних активів дозволяє сформувати комплекс пропозицій для підприємства, які допоможуть покращити не лише майновий стан підприємства, а й обумовлять ріст позитивного фінансового результату і рентабельності. Основними управлінськими рішеннями в даному напрямку є:

- зменшення частки виробничих запасів, що не використовуються в діяльності та зниження витрат на їх утримання;
- реструктуризація дебіторської заборгованості (проведення обліку векселів в банку, здійснення факторингових операцій); прискорення оборотності оборотних активів;
- підвищення рентабельності оборотних активів;
- мінімізація витрат оборотних активів у процесі їх використання;
- оптимізація запасів сировини і незавершеного виробництва; скорочення тривалості виробничого циклу;
- поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення;
- прискорення реалізації товарної продукції;

Таблиця 1

Розподіл оборотних активів за ознаками

Ознака	Види	Склад (згідно до балансу підприємства)*
Функціональна роль у процесі виробництва	Оборотні виробничі фонди	Виробничі запаси, товари, готова продукція на складі, тварини на вирощуванні, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів
	Фонди обігу	Готова продукція відвантажена, грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи
Практика контролю, планування та управління	Нормовані	Виробничі запаси, товари, готова продукція на складі, тварини на вирощуванні, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів
	Ненормовані	Готова продукція відвантажена, грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи
Джерела формування	Власний оборотний капітал	Це частина оборотних активів підприємства, що створена за рахунок власних коштів підприємства
	Позичений оборотний капітал	Показує частину (вартість) оборотних активів, що сформовані за рахунок позичених коштів
	Залучений оборотний капітал	Частина оборотних активів підприємства, яка створена за рахунок залучених фінансових ресурсів (поточні зобов'язання перед працівниками, бюджетом, страховими організаціями, учасниками, із внутрішніх розрахунків та іншими суб'єктами)

* Джерело: [6, с. 485]

– зменшення надлишку оборотних активів;
 – реструктуризація дебіторської заборгованості;
 – зменшення грошових коштів у касі та рахунках у банку, з метою зменшення ризику їх знецінення;

– створення обсягів запасів сировини у відповідності до встановлених нормативів.

Висновки і пропозиції. Формування, управління й аналіз оборотних активів – важливий напрям підвищення фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Встановлення оптимального співвідношення джерел формування оборотних коштів у сфері виробництва та обігу має важливе значення для забезпечення грошовими коштами, виконання виробничої програми, а також є одним з основних чинників підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Можна зробити висновок, що наявність якісних результатів аналізу дозволяє приймати ефективні

управлінські рішення і досягати поставлених цілей діяльності. Підприємства, які своєчасно виявляють наявні проблеми у формуванні та використанні майна, мають вищі шанси виходу з кризової ситуації, яка склалась чи загрожує в подальшому.

Ефективність використання оборотних активів забезпечує підприємству належний майновий та фінансовий стан. Розрахунок показників оборотності можна здійснювати не лише за звітний рік, а й звітний місяць, квартал, що дасть змогу оперувати інформацією зміни ділової активності в часовому просторі. У подальших дослідженнях нами буде досліджено, яка зміна ефективності використання оборотних активів сприятиме фінансовій кризі на підприємстві. За допомогою кореляційно-регресійних зв'язків планується визначити те значення коефіцієнтів оборотності, при якому підприємству не загрожує фінансова криза.

Список літератури:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2012. – 624 с.
2. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній; за ред. проф. А.Г. Загороднього. – Вид. 3-тє, переробл. і доповн. – К.: Знання, 2008. – 440 с.
3. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності / О. Кононенко, О. Маханько. – Х.: Фактор, 2011. – 208 с.
4. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посібник / М.Я. Коробов. – К.: Знання, 2008. – 378 с.
5. Малік М.І. Державне регулювання аграрного сектора економіки в дослідженнях вітчизняних вчених / М.І. Малік, Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 153–158.
6. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства: навч. посіб. / Н.В. Тарасенко. – К.: Алерта, 2013. – 485 с.
7. Покропивний С.Ф. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування: навчальний посібник / С.Ф. Покропивний, С.М. Соболев, І.О. Швиданенко. – К.: КНЕУ, 2006. – 286 с.
8. Наказ Мінекономіки № 1361 «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

Павленко О.П., Бурсук А.Ю.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

ФИНАНСОВЫЙ АНАЛИЗ ОБОРОТНЫХ АКТИВОВ И ОПТИМИЗАЦИЯ ИСТОЧНИКОВ ИХ ФОРМИРОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассмотрены определения сущности понятия «оборотные активы», проанализировано классификацию оборотных активов и основы организации анализа оборотных активов. Также в статье обоснована важность оптимизации источников формирования оборотных активов на сельскохозяйственных предприятиях. Даны рекомендации по усовершенствованию структуры оборотного капитала, улучшение его эффективного использования на сельскохозяйственных предприятиях.

Ключевые слова: активы, оборотные активы, оборотные средства, показатели эффективности использования оборотных средств, финансовое состояние, текущие активы.

Pavlenko O.P., Bursuk H.Yu.

Dnepropetrovsk State Agrarian and Economic University

FINANCIAL ANALYSIS OF CURRENT ASSETS AND OPTIMIZATION OF SOURCES OF THEIR FORMATION

Summary

The article deals with defining the essence of the concept of «current assets», analyzed the classification of current assets and bases of the organization analyze current assets. Also the article shows the importance of optimizing the sources of current assets on agricultural enterprises. Recommendations for improvement of working capital structure, improving its effective use on agricultural enterprises.

Keywords: assets, current assets, working capital performance of working capital, financial position and assets, current assets.